

MONDOM A MAGAMÉT

Üdvözlét Mikszáth békáinak

Eörsi István

Harrach Péter szociális és családügyi miniszter szerint a magyar társadalom elemi igénye, hogy az egyházak ne csak a hívőket, hanem az egész társadalmat szolgálják. Olyan országról mondja ezt, melyben a lakos-

ság nagy többsége csak formálisan gyakorolja – ha egyáltalán gyakorolja – a vallását. Az egyházi keretek között megnyilatkozó vallásosság az elmúlt évszázadban a hívők számát és odaadásuk intenzitását tekintve jelentékeny mértékben csökkent, mégpedig nem csak a szovjet tömb országokban, hanem a rohamosan fejlődő ipari civilizáció teljes hatókörében. A vallási szertartások által naptári rendszerességgel felkínált csodák realitását a tudomány és a technika korában egyre kevesebben tekintik életük központi tartalmának, mindenél fontosabb üzenetének.

A XX. század szörnyállamai erkölcsileg is aláásták az efféle államokkal együttműködő egyházak tekintélyét. Például nálunk a nagy keresztény egyházak Horthy

és Kádár rendszerét is kiszolgálták. A Horthy-korszakban hatalmas földbirtokaik gazdaságilag is érdekeltté tették őket a félféudális társadalmi struktúra fenntartásában. A főpapok a Felsőházban megszavazták, sőt érvekkel is alátámasztották a zsidótörvényeket. A pártállami időkben a katolikus egyház ma is hivatalban lévő vezetői megbélyegezték azokat a papjait, akik a katonai szolgálatot megtagadók védelmére keltek. A Zsidó Hitközség pedig 1920-ban a modern Európa első zsidótörvényének, a numerus claususnak az életbe lépése után tiltakozott az ellen, hogy a Népszövetség elítélje ezt a fejleményt, és ily módon beavatkozzon Magyarországra belügyeibe. 1944-ben a Hitközség vezetői, tisztelet néhány kivételnek, szervilizmussal próbálták menteni a bőrüket. A példák túlzott bősége meggátol abban, hogy tovább soroljam őket.

A rendszerváltozás után a történelmi egyházak azt követelték, hogy az állam mondjon le az egyházi személyek átvilágításának jogáról. Ez az óhaj, melyet az

egyházak jó hírének és számos papi besúgó megmentésének érdekei indokoltak, érvrendszerét csak az állam és az egyház szétválasztásának polgári alapelvéből méríthette. Az állam persze mondhatta volna, hogy a papi besúgó ebben a minőségében nem egyházi, hanem állami megbízást teljesített, ezért őrá ez az alapelv nem vonatkozik. Mégsem mondta ezt, részben hamisan értelmezett tapintatból, részben pedig azért, hogy ezzel is demonstrálja: tisztelet a szóban forgó alapelvet.

Most pedig egy miniszter az egész társadalmat boldogítaná a kötelező erkölcsi tisztálkodástól tartózkodó egyházak szolgálataival. Egy olyan kormány minisztere indítványozza ezt, melynek elnöke, és ennek legközelebbi munkatársai tíz évvel ezelőtt még – egykori barátaik egybehangzó tanúbizonysága szerint – papokról szólva csak a „csuhások” kifejezést használták, az e szóhoz kapcsolódó indult tartalommal.

Az egyházak nyomulásának stratégiáját nem csak impozáns étvágyuk bizo-

nyítja – univerzális kárpótlásuk elve azon a fikción alapul, miszerint az irányukban megmutakozó társadalmi szűkséglet 1944 óta változatlan –, hanem az a szándék is, hogy a következő törvényhozási ciklusban, ha a mai miniszterelnök alakíthat ismét kormányt, megszüntetik a polgári házasság kötelező mivoltát. Az átvilágítás tekintetében tehát váljon szét rigorózan az állam és az egyház, de a polgári társadalom egyik alapvető intézményének, a házasságnak a terén olvadjanak össze. Ez a terv kizárólag propagandisztikus célokat szolgál, mélyreható emberi következményei ugyanis csak akkor lehetnének, ha a polgári házasságkötésről lemondó párok a továbbiakban házasságukkal kapcsolatos bonyodalmaikat is csak egyházi hatóságok és előírások segítségével rendezhetnék. Ha például közülük a katolikusok csak pápai jóváhagyással válhatnának és ha nemi életüket is az egyházi parancsolatok szelleme és betűi alapján bonyolíthatnák le; ha az ő esetükben a teljes családjogot, ide számít-

va az örökösödési jogot is, az egyházak hatáskörébe utalnák.

Természetesen nem ez a szándék. A Fidesz-kormány azért vállalja, hogy választási győzelme esetén a polgári házasságot kötelezővé tevő 1894-es év előtekeri vizsgálata az órák, mely az állam és az egyházak viszonyának idejét mutatja, hogy így is jelezze: számít az egyházak támogatására, mert ezek is számíthatnak rá. Ezért olyan közhangulat kialakításán fáradozik, mely a kereszténységhez való tartozást a nemzethez való tartozás feltételének tekint. Kapóra jön neki, hogy a felvilágosodás antiklerikális kultúrája nálunk csak megkésve és szórványosan jelentkezett, és a felemás polgárosodás következményeként könnyen démonizálható. A kötelező és felbonthatatlan egyházi esküvő rémségének bemutatása céljából írott Különös házasság című regényével Mikszáth ma nagyobb felhördüléseket csalna elő a kombattánsan ájtatos lelkekből, mint a maga korában. A könyv végén a nyári éjszakában felzendülnek a békák. „Urrak a papok – ezt vartyogják –, urrak a papok.” Sokszor hallom, fel is idézem gyakran muzsikájukat. Üdvözlét Mikszáth békáinak!